

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

materiały katechetyczne

pod redakcją
dr Danuty Wróbel
i ks. Michała Lepicha

Święty Wojciech
wydawnictwo

Spis treści

Wstęp 7

I. Metody **plastyczne**

1. Origami 10
2. Flanelograf 16
3. Kredki pastelowe 16
4. Teatrzyk kamishibai 17
5. Karty dwustronne 19
6. Stroje liturgiczne 20

II. **Zestawy pomocy** na lekcje religii

1. Pomoce pomagające wprowadzać, porządkować i utrzymywać pojęcia 23
2. Przykłady innych pomocy 25

III. Trening **umiejętności społecznych**

1. Plan treningu społecznego 27
2. Trening umiejętności społecznych na przykładzie uczniów szkoły podstawowej nr 38 w Chorzowie 31

IV. **Współpraca** z rodzicami

1. Komunikacja z rodzicami dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi 37

2. Spotkania z rodzicami dzieci autystycznych przygotowujących się do I Komunii Świętej – konspekty 40
3. Przygotowanie niepełnosprawnego dziecka do przyjęcia I Komunii Świętej 45

V. Przykłady **dobrych praktyk**

1. Konspekty 51
2. Proekologiczna postawa uczniów z niepełnosprawnością intelektualną 67
3. Refleksje na temat pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi 70

Podsumowanie 79

Wstęp

Niniejsza publikacja nie jest podręcznikiem do katechezy specjalnej. Nie jest też książką, która umożliwi systematyczne prowadzenie katechezy dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W takim razie – czym jest? Zbiorem scenariuszy i pomysłów, które zostały wykorzystane w katechezie specjalnej, a także – co nie mniej istotne – sprawdzily się. Katecheci, którzy pracują z dziećmi o specjalnych potrzebach, postanowili podzielić się swoimi pomysłami, doświadczeniami oraz wiedzą i zebrali je w niniejszej książce.

Publikacja ta może zainspirować do własnych poszukiwań i modyfikacji. Oczywiście, można byłoby pokusić się o wykład dotyczący prowadzenia katechezy dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ale teorię na ten temat znajdziemy gdzie indziej. Tutaj autorom zależało na stronie praktycznej.

W ciągu mojej pracy katechetycznej (36 lat) najwięcej od strony praktycznej zyskałam, utrzymując kontakt z doświadczonymi katechetami, którzy dzielili się swoimi pomocami, doświadczeniami i metodami prowadzenia katechezy. Niejednokrotnie wyciągali z szuflad przygotowywane przez siebie materiały; dlatego też proponuję katechetom pracującym z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, aby dzielili się między sobą wypracowanymi przez siebie materiałami – by czerpali od siebie nawzajem.

dr Danuta Wróbel

I. Metody **plastyczne**

Danuta Wróbel

Metody plastyczne to jedne z najczęściej stosowanych metod w katechezie specjalnej i wiele z nich już opisano. W mojej pracy katechetycznej najczęściej wykorzystuję:

Kolorowanie wcześniej przygotowanych obrazków, które czy to wprowadzają w temat, czy też podsumowują przedstawione treści. Gotowe wzory możemy znaleźć w różnorodnych publikacjach i zasobach internetowych.

Działania plastyczne (płaskie lub przestrzenne), które nie tylko ilustrują treści prezentowane na katechezie, lecz także mogą być dobrym treningiem sensorycznym (malowanie dłońmi, lepienie z plasteliny czy gliny).

Origami, na którego temat powstało bardzo wiele publikacji. Origami przestrzenne może okazać się trudne do wykonania przez dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jednak origami płaskie z kółek czy kwadratów jak najbardziej przystaje do ich możliwości i warto wykorzystywać tę technikę podczas katechezy. Wiele ciekawych przykładów znajdziemy w publikacjach Doroty Dziamskiej: *Magiczne kółeczka*¹ i *Magiczne kwadraty*². Wybierając wzory, należy oczywiście dostosować je do możliwości uczniów.

¹ D. Dziamska, *Magiczne kółeczka, czyli origami płaskie z koła*, Warszawa 2012.

² Taż, *Magiczne kwadraty, czyli origami płaskie z kwadratu*, Warszawa 2012.

1. Origami

Origami wykorzystuję, pracując na przykład z dziećmi ze spektrum autyzmu, gdy omawiam tematykę Eucharystii. Aby przyswoić i utrwalić wiadomości, dzieci na jednej katechezie składają monstrancję, a na kolejnej lekcji kielich. Co ważne, jeżeli chcemy, aby dzieci pracowały tą metodą i lekcja przebiegła sprawnie, musimy przygotować dla każdego ucznia komplet potrzebnych materiałów.

Poniżej przedstawiam sposoby składania papieru, tak aby powstały kielich i monstrancja.

Kielich

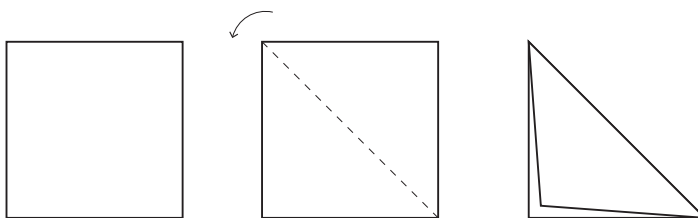
Przygotuj dla każdego ucznia:

- cztery żółte kwadraty o bokach 6 cm,
- dwa żółte kwadraty o bokach 4 cm,
- białe kółko o średnicy 6 cm,
- kartkę formatu A4.

1. Wyznacz pionową oś symetrii arkusza A4, proponując uczniom złożenie kartki na pół i rozłożenie jej z powrotem.

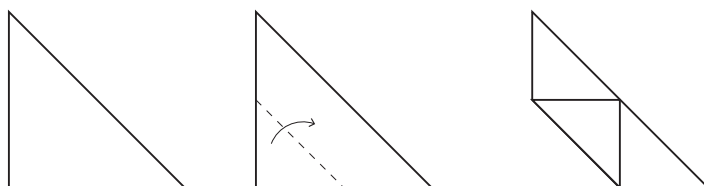
2. Poproś uczniów, aby wszystkie kwadraty zamienili na trójkąty, składając je po przekątnej (pokaż im, jak to zrobić – patrz: rys. 1).

TRÓJKĄT RÓWNOBIEŻNY PROSTOKĄTNY (rys. 1)

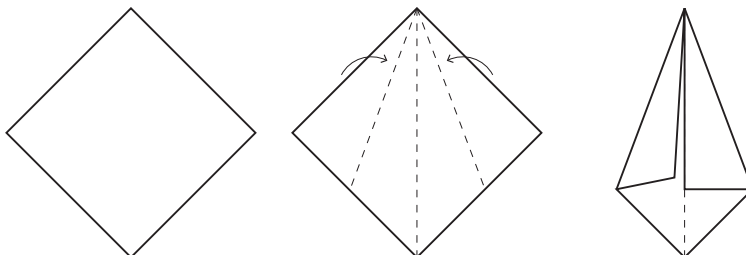
3. Weź jeden duży trójkąt i złóż go na pół (wierzchołek przyłóż do podstawy). Stworzysz w ten sposób trapez (rys. 2), który będzie podstawą kielicha (pokaż uczniom, jak to zrobić). Trapez przyklej u dołu kartki – na jej pionowej osi symetrii.

TRAPEZ (rys. 2)

4. Poproś uczniów, aby pozostałe trójkąty zamienili na „latawce” (czyli deltoidy – rys. 3) – otwieramy trójkąt i dwa boki kwadratu zaginamy do przekątnej.

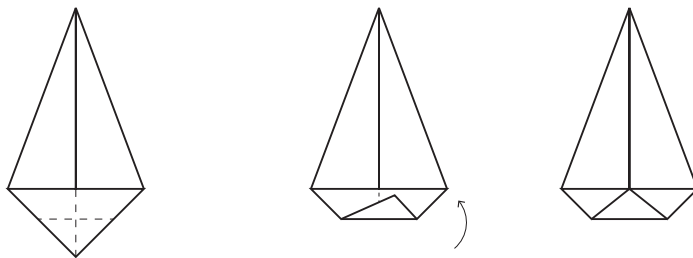
DELTOID (LATAWIEC) (rys. 3)

5. Dwa małe „latawce” przyklejamy na kartce, na jej pionowej osi symetrii. Dolny „latawiec” układamy ostrym czubkiem w dół, umieszczając go na podstawie kielicha, a górny naklejamy odwrotnie.

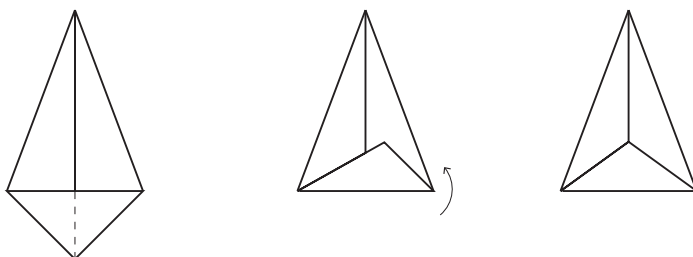
6. Weź jeden z dużych „latawców” i jego pojedynczą część (trójkąt równoramienny prostokątny) złóż na pół, zginając czubek do krótszej przekątnej deltoidu – powstanie wtedy pięciokąt (rys. 4). Przyklej go do wyznaczonej osi symetrii kartki kątem ostrym do góry.

PIĘCIOKĄT (rys. 4)

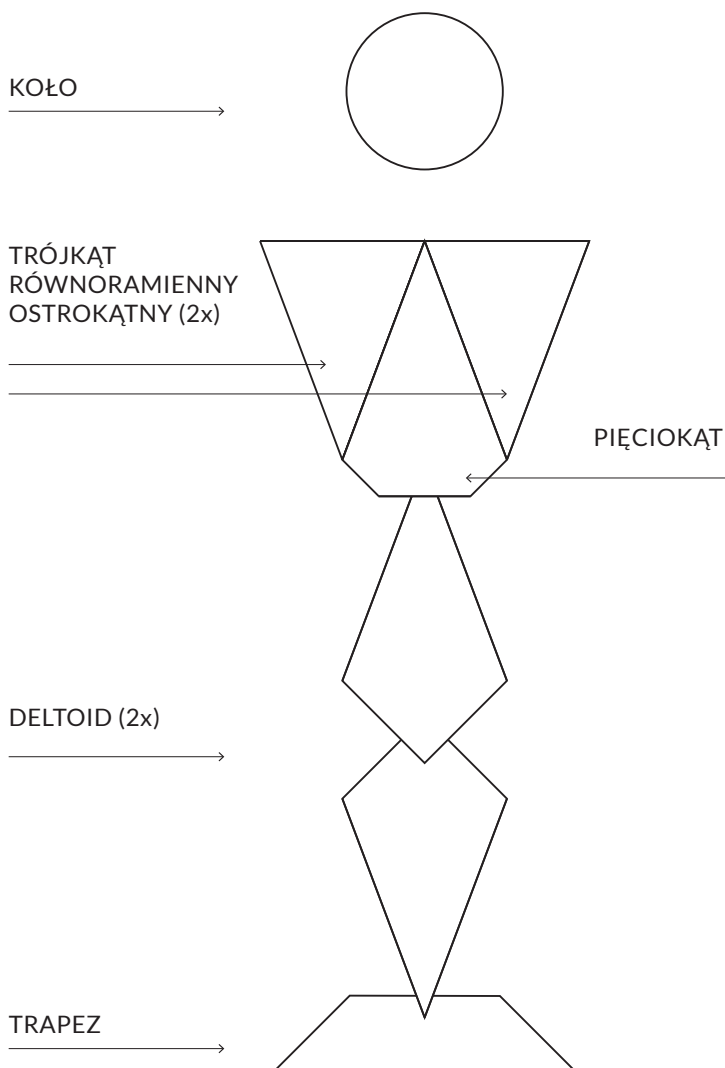
7. W dwóch pozostałych „latawcach” zagnij pojedynczą część do krótszej przekątnej, tworząc dwa trójkąty równoramienne ostrokątne (rys. 5). Doklej je po bokach do wcześniej przyklejonego elementu, ostrymi kątami do dołu (rys. 5).

TRÓJKĄT RÓWNOBOKI OSTROKĄTNY (rys. 5)

8. Nad powstałym kielichem naklej białe kółko. W ten sposób powstanie kielich z hostią (rys. 6).

(rys. 6)

Monstrancja

Przygotuj:

- 11 żółtych kwadratów o bokach 5 cm,
- jedno białe kółko o średnicy 5 cm,
- kartkę formatu A4.

1. Wyznacz pionową oś symetrii kartki A4 – zaproponuj uczniom złożenie arkusza na pół i rozłożenie go z powrotem.

2. Poproś uczniów, aby wszystkie kwadraty zamienili na trójkąty prostokątne równoramienne (patrz: rysunki na poprzednich stronach), składając czworokąty po przekątnej (pokaż, jak to zrobić).

3. Weź trójkąt i przyklej go u dołu kartki, wykorzystując oś symetrii.

4. Poproś uczniów, aby pozostałe trójkąty zamienili na „latawce” (deltoidy). Otwórzcie trójkąt i dwa boki kwadratu zagnijcie do przekątnej.

5. Dwa „latawce” przyklejamy na kartce, na pionowej osi symetrii. Dolny „latawiec” umieszczamy ostrym czubkiem w dół, naklejając go na podstawie monstrancji, a górny naklejamy odwrotnie.

6. Kolejny „latawiec” przyklej wzdłuż osi symetrii ostrym czubkiem do dołu, a czwarty na styk do poprzedniego wierzchołkiem prostokątnym.

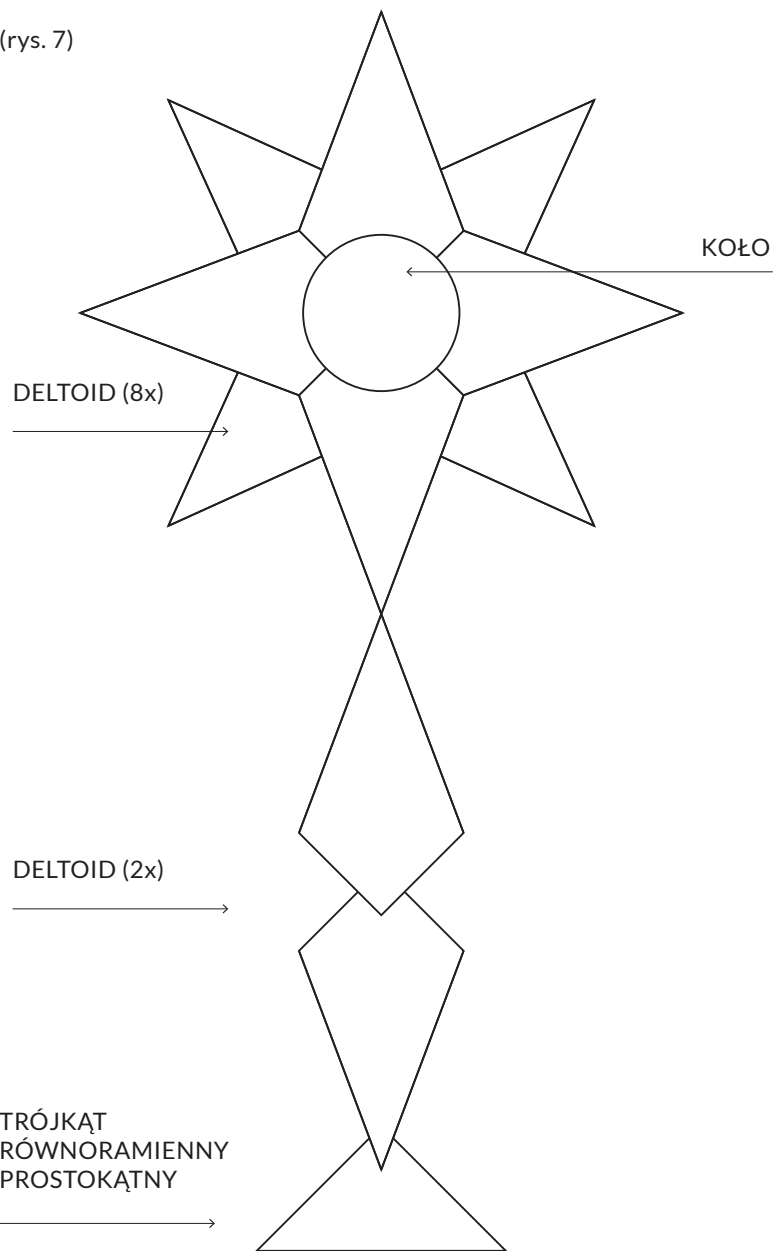
7. Następne „latawce” przyklej poziomo, tak aby u góry stworzyły krzyż.

8. Pozostałe „latawce” przyklej na styk po przekątnych do środka krzyża czubkami prostokątnymi, tak by utworzyły gwiazdę.

9. W środku monstrancji naklej białe kółko (rys. 7).

Metoda origami pomaga w opanowaniu precyzji ruchów, wycisza dzieci, uczy uważnego słuchania. Aby pokazać uczniom, jak składać kwadraty i kółka, katecheta powinien przygotować dla siebie materiały o znacznie większych rozmiarach.

(rys. 7)

2. Flanelograf

Flanelograf to metoda, która wspomaga kształtowanie umiejętności uważnego słuchania. W celu jej zastosowania przygotuj postacie czy przedmioty występujące w omawianym tekście – wytnij je z gazety, wydrukuj z internetu bądź skorzystaj z gotowych plansz. Obrazki wydrukowane na cienkim papierze warto nakleić na blok techniczny i zalaminować.

Zanim zaczniesz czytać lub opowiadać, o czym jest tekst, poproś uczniów, by uważnie słuchali. Po zakończeniu zachęć dzieci, aby z pomocą przygotowanych przez siebie ilustracji odtworzyły usłyszaną historię.

3. Kredki pastelowe

Oczywiście tradycyjne wykorzystanie kredek pastelowych nie wymaga opisywania, natomiast ciekawym rozwiązaniem jest pomysł przedstawiony poniżej.

Przygotuj:

- szablon na kartce z bloku technicznego (wytnij w środku kształt jajka),
- białą kartkę formatu A4 dla każdego ucznia.

1. Rozdaj szablony. Poleć uczniom, aby brzeg od wyciętego kształtu na szerokości około 1 cm pokolorowali grubo kredkami pastelowymi o różnych kolorach.

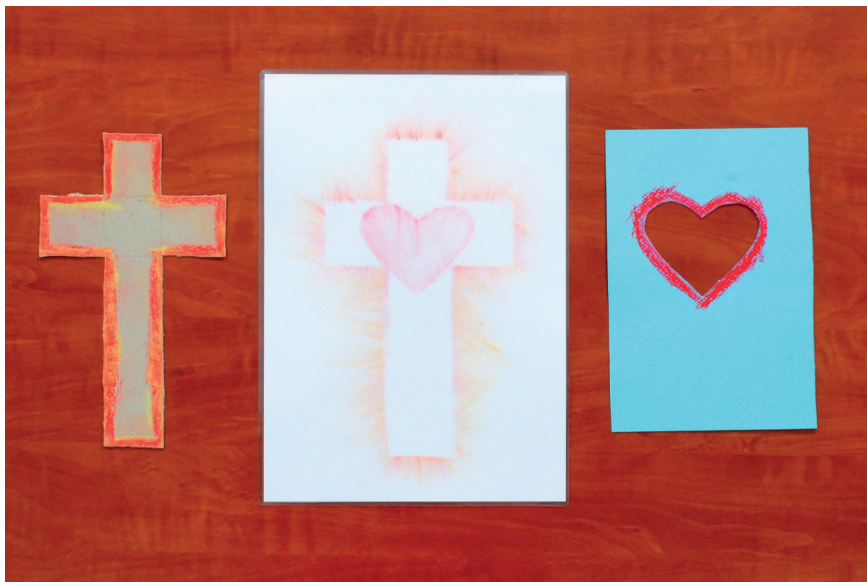
2. Niech pod tak wykonany szablon dzieci podłożą czystą białą kartkę i palcami lub chusteczką higieniczną zaczną ścierać kredkę na kartkę, tak aby pokryć cały kształt.

3. Poleć uczniom, aby zdjęli szablon. Tak pokrytą „pisanek” mogą dodatkowo ozdobić wycinankami według własnej inwencji. Będą się one bardzo dobrze nadawać na dekoracje w oknach lub na gazetce.

Tą samą techniką można wykonać inne obrazy, np. krzyż, kielich, serce.

Jeżeli przyłożymy do kartki pełny kształt, możemy uzyskać efekt promieni (i wykonać np. hostię z promieniami).

(zdz. 1 – przykładowe szablony)

4. Teatrzyk kamishibai

Kamishibai (jap. *kami* – papier, *shibai* – sztuka) oznacza dosłownie teatr obrazkowy lub teatr ilustracji.

Metoda teatrzyku kamishibai jest obecnie bardzo popularna. Można go porównać do swego rodzaju dużej książki obrazkowej, która poza samym czytaniem wymaga dodatkowych działań. W tym przypadku

ilustrowane karty książki wkłada się do drewnianego teatrzyku, który staje się oknem z ilustracją. Gdy rozpoczynamy seans głośnego czytania, oczom widza ukazuje się otwarte okno, a w nim historia, która wypełnia przestrzeń tu i teraz!

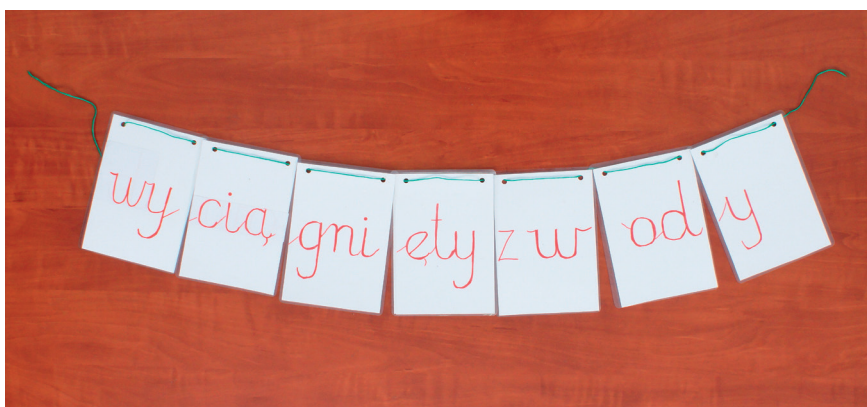
Wielu wydawców bajek przygotowuje plansze do teatrzyku i nauczyciele wykorzystują je na lekcjach. Wydawnictwa przygotowują plansze do wykorzystania podczas omawiania historii biblijnych czy elementów liturgii.

5. Karty dwustronne

Prowadząc katechezę w klasie drugiej, w grupie, do której chodzą dzieci ze spektrum autyzmu, i realizując temat dotyczący postaci biblijnych (Abrahama, Mojżesza czy Samuela), opowiadałam uczniom historię tych osób z dużą dozą ekspresji. Oczywiście trzymałam w ręku Pismo Święte i podkreślałam, że stamtąd czerpiemy wiedzę o tych postaciach. Kiedy zaczynałam mówić o znaczeniu imion – np. Mojżesza – najpierw podawałam ich znaczenie etymologiczne. Mówiłam: „A teraz wyobraźcie sobie, że mały chłopiec biega po pałacu faraona i jego przybrana mama woła: «wyciągnięty z wody, chodź tu; wyciągnięty z wody, chodź na obiad»”. U dzieci taka opowieść wzbudzała wiele radości. Dochodziły do przekonania, że kobieta na pewno nie nazywała dziecka w ten sposób.

Dlatego przygotowałam wcześniej dwustronne karty z dziurkami do przewleczenia wstążeczki czy sznurka. Na jednej stronie karty zapisano jedną literę imienia (np. M – pierwszą literę imienia Mojżesz), a na drugiej jego etymologiczne znaczenie (jedna sylaba na jednej karcie). U góry każdej karty znajdują się dwie dziurki. Dzieci najpierw odczytują etymologiczne znaczenie imienia, a następnie przewlekają wstążeczkę i po tym mogą obrócić ułożone w odpowiedniej kolejności karty, aby sprawdzić, jak rzeczywiście mama nazywała Mojżesza.

(zdj. 2 i 3 – karty dwustronne)

Na kolejnej lekcji karty te pomogą w powtórzeniu wiadomości i odpowiedzi na następujące pytania:

- O kim ostatnio mówiliśmy?
- Co znaczy jego imię?
- Dlaczego miał tak dziwnie na imię?

Karty dwustronne mogą obrazować także wyposażenie kościoła czy stroje liturgiczne. W przypadku kiedy nie mamy możliwości częstego wychodzenia do kościoła z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub kiedy chcemy przypomnieć uczniom, co widzieli

podczas wcześniejszego wyjścia do kościoła, możemy wyciągnąć takie właśnie karty.

Najlepiej wykonać zdjęcia poszczególnych elementów z lokalnego kościoła, który dzieci znają, fotografie wywołać lub wydrukować (najlepiej w rozmiarze pocztówki) i na drugiej stronie każdej z nich zapisać nazwę przedstawionego elementu. W trakcie lekcji układamy karty obrazami do góry i albo wyjaśniamy, co one przedstawiają, albo prosimy, by powiedziały to dzieci. Kiedy opowiedzą, co przedstawiają obrazy, karty możemy obrócić i sprawdzić, jak nazywa się dany element.

6. Stroje liturgiczne

Najlepszą formą zrealizowania tego tematu jest zaproszenie na katechezę księdza, który przyniesie stroje liturgiczne, założy je i powie, jak się nazywają. Jednak kiedy nie mamy takiej możliwości, możemy przygotować papierową postać kapłana i szablony poszczególnych szat liturgicznych. Dobrym rozwiązaniem jest zapisanie na odwrotnej stronie szablonu nazwy tego, co on przedstawia. Tak przygotowane „szaty” możemy nakładać na postać księdza za pomocą masy mocującej, taśmy klejącej czy rzepu.

Warto przygotować:

- postać kapłana w sutannie,
- albę,
- komżę,
- ornaty w różnych kolorach (biały, czerwony, zielony, fioletowy),
- stułę.

(zdj. 4 i 5 – stroje liturgiczne)

